

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ ПОТЕНЦИАЛ НА ОСИГУРЯВАНЕТО В ДОБРОВОЛЕН ПЕНСИОНЕН ФОНД

Йордан Стефанов Йорданов
Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов
Катедра „Застраховане и социално дело“

Резюме: Пенсионната система при старост се намира в основата на системата за социално осигуряване, тъй като преодолява един от значимите социални проблеми, свързан с издръжка на лицата в надтрудоспособна възраст.

В настоящата разработка посредством пример за осигуряване в доброволен пенсионен фонд се разкрива социално-икономическият потенциал на трети стълб на многоколонната пенсионноосигурителна защита. Постигането на по-висок коефициент на заместване на дохода, резултат от осигуряване в доброволен пенсионен фонд, повишава жизнения стандарт на лицата в надтрудоспособна възраст и способства за редуциране на състоянието на бедност.

Ключови думи: социално осигуряване, пенсионна система, допълнително пенсионно осигуряване, доброволен пенсионен фонд, коефициент на заместване.

JEL: G23, G28, J1.

THE SOCIO-ECONOMIC POTENTIAL OF INSURANCE IN A VOLUNTARY PENSION FUND

Yordan Stefanov Yordanov
D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov
The Department of Insurance and Social Security

Abstract: The old age pension system is at the root of the social security system as it overcomes one of the major social problems related to the maintenance of people over working age.

The present paper, by using an example of insurance in a voluntary pension fund, reveals the socio-economic potential of the third pillar of a multicolumn pension insurance system. Achieving a higher income replacement ratio, resulting from insurance in a voluntary pension fund, increases the standard of living of people over working age and contributes to the reduction of poverty.

Keywords: social security, pension system, supplementary pension insurance, voluntary pension fund, income replacement ratio.

JEL: G23, G28, J1.

Въведение

Основни проблеми на съвременното общество са проблемът с издръжката на неработоспособните лица и бедността и социалното изключване. Първият социален проблем се преодолява посредством функциониране на система за социално осигуряване, като действията на последната имат индиректен ефект по отношение на редуциране състоянието на бедност при нетрудоспособните лица. Една от основните цели на Стратегия „Европа 2020“ е борбата с бедността и социалното изключване и по-конкретно „поне 20 милиона по-малко бедни или застрашени от бедност и социално изключване хора“ в страните от Европейския съюз. По актуални данни на Евростат 13,8% от населението на страните от ЕС-28 на възраст над 65 години разполагат с доходи по-ниски от 60% от медианния еквивалентен доход след социалните трансфери (People at risk of poverty or social exclusion (Europe 2020 strategy), 2015). За България стойността на показателя е 22,6%. Тази група от населението се определя като изложена на риск от изпадане в състояние на бедност. Ето кое ни дава право да определим въпросното състояние като един от значимите социални проблеми, поради факта, че у нас населението над 65 години съставлява 20,4% от общото население на страната (Държавно обществено осигуряване, 2015).

Актуалността на темата произтича от невъзможността на осигурителния модел при старост да предостави предвидения коефициент на заместване на дохода според логиката на многоколонната организация на социална защита. Поради тази причина голяма част от българските пенсионери попадат под относителния праг на бедност. **Цел** на разработката е разкриване социално-икономическия потенциал на допълнителното доброволно пенсионно осигуряване в доброволен пенсионен фонд. За постигането на целта са поставени следните **задачи**:

- да се представи моделът на пенсионната система при старост;
- да се представи пример за дългосрочно осигуряване в доброволен пенсионен фонд;
- да се изведат и анализират резултатите от представения осигурителен пример.

Изпълнението на целта и задачите е свързано с **тезата** на изследването, а именно: осигуряване с регулярни осигурителни вноски в доброволен пенсионен фонд би имало за резултат допълнителна пенсия, която да повиши общия коефициент на заместване на дохода и да повлияе благоприятно върху стандарта на живот на лицата в надтрудоспособна възраст. Настоящата разработка е обособена в три части, характеризиращи се с последователност на изложението и логическа обвързаност. В първата част се представя дизайна на българската пенсионноосигурителна система при старост. Във втората част на разработката се извежда пример за осигуряване

гуряване в доброволен пенсионен фонд, а в последната част от изложението са представени и анализирани резултатите от него, като са формулирани съответните изводи.

I.

В процеса на социализация индивидите са съпътствани от несигурност¹, породена от наличието на съществуващи рискове, които се определят като „вероятно разпределение на резултатите от определено действие“ (Илиев, Василев, & Ерусалимов, 2010, стр. 3). Същите тези рискове застрашават да нарушат социалното, а оттам и икономическото състояние на лицата при евентуално тяхно реализиране. Голяма част от лицата поради несигурност изпадат в нежелани житейски ситуации. Невъзможността им индивидуално да се справят с негативните социални и икономически последици, поражда необходимост от колективни действия, насочени към проектиране, изграждане и функциониране на система за социална защита. Социалната защита е „...своеобразен механизъм на социалната политика, проявяващ се като съвкупност от правила, действия и плащания, институции и процедури, имащи както компенсаторен, така и превантивен характер“ (Враховски, Илиев, Йорданов, Ерусалимов, Василев, & Панева, 2011, стр. 11).

Социалната защита по своята същност обхваща защитата от всички рискове, които заплашват членовете на обществото във всички аспекти на неговото съществуване (трудовият процес, ежедневието и т.н.). В този смисъл в състава на социалната защита се включват основните социални дейности: социално осигуряване; социално подпомагане; социално обезпечаване; здравеопазване; образование и професионална подготовка. Преодолявайки един от основните проблеми в съвременното общество – проблемът с издръжката на неработоспособните лица, социалното осигуряване² се явява ключов елемент на системата за социална защита. Частта от социалното осигуряване, която компенсира трайно изгубени трудови доходи, резултат от реализиране на риска старост, се нарича пенсионно осигуряване при старост.

¹ Несигурността се характеризира със своя субективен характер, който се основава предимно на знанията на хората за опасностите и установяване на закономерното им проявление, което измества случайността.

² Социалното осигуряване е дейност по набиране, обособяване и разпределение на парични средства във връзка и по повод издръжка на неработоспособни лица, върху които са се реализирали социални рискове.

II.

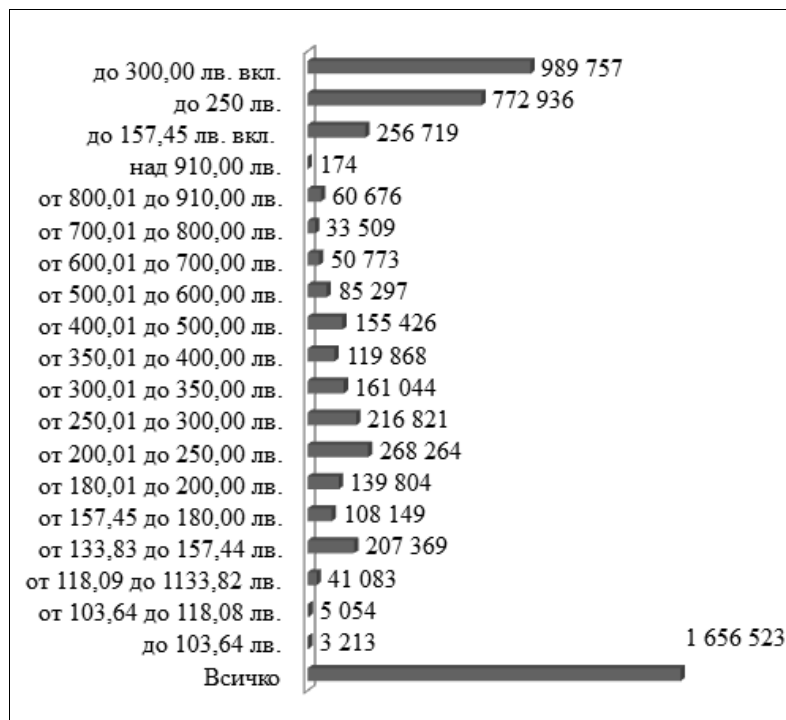
От 2000 година българската пенсионноосигурителна система следва логиката на многоколонния (в случая тристълбов) модел на организация на социалноосигурителната защита. Многоколонната пенсионна система при старост се свързва с влизането в сила на Кодекса за задължително обществено осигуряване и Закона за допълнителното доброволно пенсионно осигуряване. След множество изменения и допълнения през 2003 г. те са обединени в Кодекс за социално осигуряване (КСО). Логиката на дизайна на многоколонната пенсионноосигурителна защита предполага осигуряване на коефициент на заместване на дохода³ от 70 до 80%, като е предвидено първи стълб да осигурява около 40%, втори стълб – около 20%, а трети стълб – 15-20%.

Първият стълб на многоколонния пенсионноосигурителен модел в България е държавното пенсионно осигуряване. То функционира на разходопокривен принцип на финансиране с осигурителни вноски на работодатели, осигурени лица, самоосигуряващи се лица, държавна вноска (от 2009 г. до 2015 г. вкл.) и държавна субсидия за покриване на дефицита. Първият стълб на пенсионната система при старост е осигурителна схема с дефинирани плащания и гаранции от страна на държавата. Основава се на принципа на солидарност и взаимопомощ в съвкупността. Основният вид пенсия, изплащана от първи стълб, е пенсията за осигурителен стаж и възраст.

Замисълът на първи стълб, според логиката на многоколонния модел, е да осигури коефициент на заместване на дохода от около 40%. Коефициентът на заместване на дохода при пенсиите за осигурителен стаж и възраст за 2015 година е 46,76%⁴ (Държавно обществено осигуряване, 2015). В следствие на това можем да отбележим, че първи стълб на системата изпълнява своята функция в рамките на многоколонния модел. На Фигура 1 е представено подходящо групиране на пенсионерите с пенсия за осигурителен стаж и възраст от първи стълб на пенсионната система.

³ Съотношението между средната пенсия на пенсионер и средния осигурителен доход за страната. Средният осигурителен доход за страната по данни на НОИ за 2015 г. е 726,40 лв.

⁴ Изчисления на автора по данни на НОИ за среден осигурителен доход от 726,40 лв. и среден размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст от 339,68 лв.

Източник: Статистически годишник Пенсии 2015 г., НОИ, 2016 г.

Фигура 1. Подходно разпределение на пенсионерите, получаващи пенсия за осигурителен стаж към 31.12.2015 година

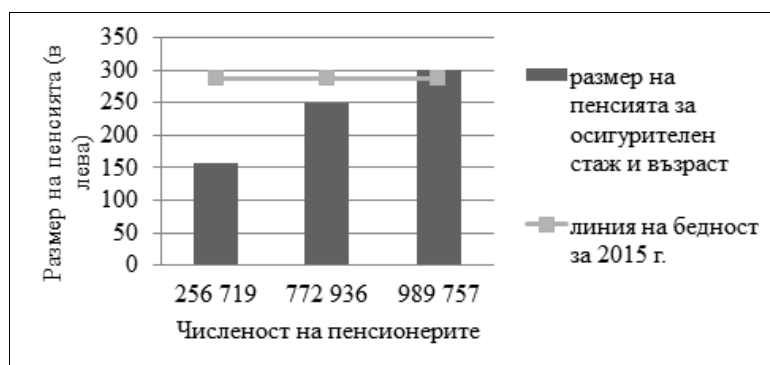
От всички 1 656 523 лица, получаващи пенсия за осигурителен стаж и възраст, 256 719 лица или 15,5% получават пенсия в размер до 157,45 лв., а 989 757 пенсионери или 60% от всички получават пенсия в размер до 300 лв. Групирането на пенсионерите по размер на получаваните пенсии за осигурителен стаж и възраст, отнесено към линията на относителна бедност⁵ от 286 лв.⁶ в България (вж. Фигура 2) показва, че:

➤ около 989 хиляди пенсионери, което представлява приблизително 60% от съвкупността на получаващите пенсия за осигурителен стаж и възраст (1 656 523 лица), живеят под определения за страната праг на относителна бедност;

⁵ Измерването на относителната бедност се осъществява посредством относителна линия на бедност. Тя измерва бедността по отношение на средния за дадена страна стандарт на живот. Прагът (линия) на бедност се определя като 60% от средния общ разполагаем нетен доход на еквивалентна единица.

⁶ Определена с Постановление на Министерски съвет – Постановление № 334 от 23 октомври 2014 г. за определяне на размера на линията на бедност за страната за 2015 г. ДВ. Бр.89 от 28.10.2014 г.

- 256 719 пенсионери или 15,5% от цялата съвкупност на пенсионерите, получаващи пенсия за осигурителен стаж и възраст, *получават пенсия в размер до 157,45 лв.;*
- доходът от 157,45 лв. *представява 55% от прага на бедност.*

Източник: Статистически годишник Пенсии 2015 г., НОИ, 2016 г.

Фигура 2. Разпределение на пенсионерите с пенсия за стаж и възраст, отнесени към относителната линия на бедност за 2015 г.

Анализът на по-горе посочената информация индикира мащабите и „дълбочината“ на бедността сред тази социална група от българското население. От изведеното дотук можем да отбележим, че въпреки изпълнението на основното си предназначение и осигуряването на коефициент на заместване на дохода от близо 47%, първи стълб на пенсионноосигурителната система при старост не може да осигури на голяма част от пенсионерите жизнен стандарт над относителната линия на бедност. Това предполага и функционирането на многоколонен модел на пенсионната система при старост, съчетаващ солидарност и лична инициатива в осигуряването, за да се постигне по-висок коефициент на заместване на дохода, кореспондиращ индиректно с жизнения стандарт и състоянието на бедност и социално изключване.

Вторият стълб на многоколонната пенсионна система в България е допълнителното задължително пенсионно осигуряване (ДЗПО). То е пенсионна схема, основана на задължително индивидуално натрупване на парични средства под форма на осигурителни вноски от работодатели и осигурени лица. Допълнителното задължително пенсионно осигуряване е осигурителна схема с дефинирани вноски, която се провежда в частни пенсионни дружества, управляващи два вида пенсионни фондове: универсален пенсионен фонд (УПФ) за лица, родени след 31.12.1959 г., и професионален пенсионен фонд (ППФ) за лица от първа и втора категория труд.

Осигурените лица в УПФ имат право да изберат промяна в режима на осигуряването си изцяло във фонд „Пенсии“, съответно във фонд „Пен-

сии за лицата по чл. 69⁷, с увеличена осигурителна вноска в размер на осигурителната вноска за УПФ. Осигурени в ППФ лица имат право, еднократно да променят осигуряването си изцяло във фонд „Пенсии“ с увеличена осигурителна вноска в размер на осигурителните вноски по чл. 157, ал. 1, т. 2 от КСО, ако не им е отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст или професионална пенсия за ранно пенсиониране (Кодекс за социално осигуряване, 2016).

Към момента УПФ и ППФ не изплащат пенсии за старост поради факта, че все още се намират във фазата на натрупване. Пенсии от УПФ предстои да започнат да се изплащат през 2021 г. за жени и 2024 г. за мъже, когато те ще навършат пенсионна възраст по чл. 68 ал. 1 от КСО и ще придобият право на плащане. Поради ниския размер на натрупаните средства в индивидуалните партиди на осигурените лица⁷ (Окончателни резултати от дейността на допълнителното пенсионно осигуряване, 2015) плащанията ще са ниски, а коефициентът на заместване на дохода ще бъде драстично по-нисък от предварително предвидения за втория стълб на системата от около 20%.

Третият стълб на многоколонната пенсионноосигурителна защита в България е допълнителното доброволно пенсионно осигуряване (ДДО). То е пенсионна схема основана на доброволно индивидуално натрупване на парични средства под форма на осигурителни вноски от работодатели, осигурени лица или трети лица. Паричните средства са обособени в лични индивидуални осигурителни партиди (сметки), които ще се ползват в бъдещи нетрудоспособни периоди или при поискване от конкретното лице. Третият стълб на пенсионната система при старост предоставя възможност на лицата, доброволно да се осигуряват на принципа на спестовност и лична инициатива в доброволни пенсионни фондове (ДПФ) и доброволни пенсионни фондове по професионални схеми (ДПФПС), управлявани от частни пенсионни дружества. Осигуряването в ДПФ е осигурителна схема с дефинирани вноски.

Правото на плащането от фонда се придобива при навършване на възрастта по чл. 68 ал. 1 от КСО или 5 години по-рано от тази възраст. Плащането може да бъде еднократно, срочно или пожизнено. Размерът на плащането при придобиване на правото (настъпване на риска) или при поискване на сумата от осигуреното лице⁸ зависи от натрупаната сума по индивидуалната осигурителна партида, начислената инвестиционна доходност и срока на получаване на плащането. Размерът на пожизненото пенсионно плащане от фонда се определя съответно по разпоредбите на

⁷ Към края на 2015 година средният размер на натрупаните средства на едно осигурено лице в УПФ е 2 185,31 лв.

⁸ На основание на Кодекса за социално осигуряване, чл. 248 ал. 1, осигуреното лице има право да изтегли по всяко време натрупаните по индивидуалната партида средства от лични осигурителни вноски при осигуряване във фонд за допълнително доброволно пенсионно осигуряване.

чл. 246 ал. 1 и ал. 2 от Кодекса за социално осигуряване. Към момента допълнителното доброволно пенсионно осигуряване се осъществява в девет ДПФ⁹ управлявани от частни пенсионноосигурителни компании. Общият брой на осигурените лица в деветте фонда за 2015 г. е 597 683 лица, което представлява 21,68% от осигурените в ДОО (2 755 906 лица) и 13,74% от трудоспособното население (4 349 105 хил. лица). В основата на слабия интерес към осигуряването в ДПФ се намира недостатъчната инфраструктурираност, ниската осигурителна култура и най-вече ниските доходи на населението.

Средната натрупана сума на едно осигурено лице в ДПФ е 1 400,49 лв. (Окончателни резултати от дейността на допълнителното пенсионно осигуряване, 2015), като тази сума е в диапазона от 870,88 лв. до 2 794,18 лв. Размерът на плащането зависи от размера на осигурителните вноски, продължителността на осигуряването и постигнатата доходност на фонда. Към 31.12.2015 г. пенсионерите с лична пенсия за старост от ДПФ са 957 лица, от които 580 лица с пожизнена пенсия за старост и 377 със срочна пенсия (Окончателни резултати от дейността на допълнителното пенсионно осигуряване, 2015). Среднопретеглената постигната доходност на доброволните пенсионни фондове за периода 31.12.2013 – 31.12.2015 година е 4,33%, като варира между 1,72% до 5,44% (Окончателни резултати от дейността на допълнителното пенсионно осигуряване, 2015).

Ако приемем условно, че лице, осигурено в ДПФ, разполага със средната сума от 1 400,49 лв. и лицето е придобило право (навършило възрастта по чл. 68 ал. 1 от КСО) за получаване на пенсия от ДПФ, размерът на пожизнена пенсия, изчислена по формулата за срочна пренумерандо рента¹⁰ (Ерусалимов, Актюерска техника в застраховането, 2012а, стр. 39) със срок от 36 г., определен според теоретичната граница на човешкия живот в таблиците за смъртност на НОИ от 100 години, ще бъде 78,08 лв. годишно или по-малко от 6,65 лв. месечно¹¹ (Ерусалимов, Актюерска техника в застраховането, 2012а, стр. 72-75). В случая коефициентът на заместване на дохода (месечният размер на личната пенсия от ДПФ към средния осигурителен доход за страната) ще бъде по-малко от 1% (0,91%). Сумата от 6,65 лв. и съответно коефициентът на заместване от 0,91% от ДПФ е крайно недостатъчна, за да окаже влияние на пенсионния доход и да повиши социалната сигурност на надтрудоспособните лица – каквато е основната цел на трети стълб на пенсионната система при старост.

⁹ ДПФ „Доверие“; ДПФ „ДСК – Родина“; „Ен Ен ДПФ“; „ДПФ - Бъдеще“; ДПФ „Пенсионноосигурителен институт“; ДПФ „Съгласие“; ДПФ „Алианс България“; ДПФ „ЦКБ – Сила“; ДПФ „Топлина“.

¹⁰ Формула за изчисляване на срочна пренумерандо рента.

¹¹ Формула за разсрочване на застрахователна/осигурителна годишна вноска.

В обобщение на представеното дотук можем да отбележим, че към момента пенсия за старост (пенсия за осигурителен стаж и възраст) от пенсионноосигурителната система се изплащат основно от първи стълб, който за 2015 г. има коефициент на заместване на дохода 46,7%. Втори стълб все още не изплаща пенсия за старост, но поради нисък размер на натрупванията в УПФ се очаква плащанията, съответно коефициентът на заместване, да са драстично по-ниски от предвидените. Трети стълб, поради слабия интерес, обхваща много малка група лица, която има малки по размер лични осигурителни партиди и съответно ще предостави ниски пенсия, които ще дадат нисък коефициент на заместване. В резултат само на пенсията за осигурителен стаж и възраст от първи стълб голяма част от пенсионерите попадат под относителната линия на бедност.

III.

За да разкрием социалноикономическия потенциал на допълнителното пенсионно осигуряване в ДПФ, ще представим пример за осигуряване при избрани допускания. В Таблица 1 са представени операциите по индивидуално натрупване на парични средства в ДПФ при старост за период от 45 години, годишна осигурителна вноска от 120 лв. или 10 лв. месечно, 5%¹² доходност на фонда и пенсионна възраст от 65 години¹³.

Таблица 1.

Индивидуално натрупване на средства в ДПФ (в лева)

Възраст на лицето	Натрупана сума в началото на год.	Годишна осигурителна вноска	Начислена лихва от 5% в началото на год.	Общо за цялата год.
20	0,00	120,00	0,00	120,00
21	120,00	120,00	6,00	126,00
22	246,00	120,00	12,30	132,30
23	378,30	120,00	18,92	138,92
24	517,22	120,00	25,86	145,86
25	663,08	120,00	33,15	153,15

¹² Среднопретеглената доходност на фондовете за ДПО за 2015 г. е 4,33%, като варира от 3,68% до 5,44%.

¹³ Последните промени в КСО, влезли в сила от 2016 година, предвиждат плавно покачване на пенсионната възраст до 65 години за двата пола.

26	816,23	120,00	40,81	160,81
27	977,04	120,00	48,85	168,85
28	1145,89	120,00	57,29	177,29
29	1323,19	120,00	66,16	186,16
30	1509,35	120,00	75,47	195,47
31	1704,81	120,00	85,24	205,24
32	1910,06	120,00	95,50	215,50
33	2125,56	120,00	106,28	226,28
34	2351,84	120,00	117,59	237,59
35	2589,43	120,00	129,47	249,47
36	2838,90	120,00	141,94	261,94
37	3100,84	120,00	155,04	275,04
38	3375,89	120,00	168,79	288,79
39	3664,68	120,00	183,23	303,23
40	3967,91	120,00	198,40	318,40
41	4286,31	120,00	214,32	334,32
42	4620,63	120,00	231,03	351,03
43	4971,66	120,00	248,58	368,58
44	5340,24	120,00	267,01	387,01
45	5727,25	120,00	286,36	406,36
46	6133,61	120,00	306,68	426,68
47	6560,30	120,00	328,01	448,01
48	7008,31	120,00	350,42	470,42
49	7478,73	120,00	373,94	493,94
50	7972,66	120,00	398,63	518,63
51	8491,29	120,00	424,56	544,56
52	9035,86	120,00	451,79	571,79
53	9607,65	120,00	480,38	600,38
54	10208,04	120,00	510,40	630,40
55	10838,44	120,00	541,92	661,92
56	11500,36	120,00	575,02	695,02
57	12195,38	120,00	609,77	729,77
58	12925,15	120,00	646,26	766,26
59	13691,40	120,00	684,57	804,57
60	14495,97	120,00	724,80	844,80
61	15340,77	120,00	767,04	887,04
62	16227,81	120,00	811,39	931,39
63	17159,20	120,00	857,96	977,96
64	18137,16	120,00	906,86	1026,86

От таблицата се вижда, че ако лице на 20-годишна възраст започне да се осигурява ежемесечно със сума от 10 лв. или еднократна годишна осигурителна вноска от 120 лв. и доходност от 5%, при равни други условия в края на 64-годишна възраст, същото лице ще е натрупало 18 137,16 лв. От 65-тата година нататък лицето придобива право да получи еднократно, разсрочено за няколко години или да договори пожизнено рентно пенсионно плащане от фонда, определено като срочна пренумерандо рента по следната формула (Ерусалимов, Актюерска техника в застраховането, 2012а, стр. 39):

$$\ddot{a}_n = \frac{1-v^n}{1-v} \times e,$$

където:

\ddot{a}_n – нето настояща стойност на срочна веднага започваща пренумерандо рента;

v – дисконтиращ фактор;

n – срок на рентното плащане;

e – годишен размер на пенсионното рентно плащане.

За да намерим размера на годишното рентно пенсионно плащане, е необходимо първо да намерим дисконтиращия фактор (v), който се изчислява по формулата (Ерусалимов, 2012b, стр. 58):

$$v = \frac{1}{r} = \frac{1}{1 + 0,05} = 0,95238095$$

Използвайки изведената по-горе формула за изчисляване на размера на нето настоящата стойност на пренумерандо рента, ще получим следното:

$$e = \frac{1 - 0,095238095}{1 - 0,95238095^{36}} \times 18\,137,16 = 1\,043,9136 \text{ лв.}$$

Годишното пожизнено пренумерандо пенсионно плащане от ДПФ към лицето е 1 043,9136 лв.

Операциите, свързани с индивидуалното разпределение на личните натрупани парични средства в размер на 18 137,16 лв. за период от 36 години¹⁴ при 5% доходност в доброволен пенсионен фонд, са представени в следващата таблица (Вж. Таблица 2). От таблицата се вижда, че при избор на лицето за получаване на пожизнено пренумерандо плащане, в началото на всяка година лицето ще получава по 1 043,91 лв. до навършване на 100 годишна възраст¹⁵.

¹⁴ Разликата между теоретичната граница на човешкия живот, според Таблицата за смъртност на НОИ и възрастта на пенсиониране на лицето.

¹⁵ В случая тази възраст е теоретична граница на човешкия живот и лицето в разработения пример теоретично няма да доживее до 101 години.

Таблица 2.

Индивидуално разпределение на средства от ДПФ (в лв.)

Възраст на пенсионер	Обща сума на едно лице (начало на год.)	Изчислено плащане на едно лице в начало на год.	Остатък след плащането	Начислена лихва (5%) в края на год.	Обща сума за следващата год.
65	18137,16	1043,91	17093,25	854,66	17947,91
66	17947,91	1043,91	16904,00	845,20	17749,20
67	17749,20	1043,91	16705,28	835,26	17540,55
68	17540,55	1043,91	16496,63	824,83	17321,47
69	17321,47	1043,91	16277,55	813,88	17091,43
70	17091,43	1043,91	16047,52	802,38	16849,89
71	16849,89	1043,91	15805,98	790,30	16596,28
72	16596,28	1043,91	15552,36	777,62	16329,98
73	16329,98	1043,91	15286,07	764,30	16050,37
74	16050,37	1043,91	15006,46	750,32	15756,78
75	15756,78	1043,91	14712,87	735,64	15448,51
76	15448,51	1043,91	14404,60	720,23	15124,83
77	15124,83	1043,91	14080,92	704,05	14784,96
78	14784,96	1043,91	13741,05	687,05	14428,10
79	14428,10	1043,91	13384,19	669,21	14053,40
80	14053,40	1043,91	13009,48	650,47	13659,96
81	13659,96	1043,91	12616,04	630,80	13246,85
82	13246,85	1043,91	12202,93	610,15	12813,08
83	12813,08	1043,91	11769,17	588,46	12357,63
84	12357,63	1043,91	11313,71	565,69	11879,40
85	11879,40	1043,91	10835,48	541,77	11377,26
86	11377,26	1043,91	10333,35	516,67	10850,01
87	10850,01	1043,91	9806,10	490,30	10296,40
88	10296,40	1043,91	9252,49	462,62	9715,12
89	9715,12	1043,91	8671,20	433,56	9104,76
90	9104,76	1043,91	8060,85	403,04	8463,89
91	8463,89	1043,91	7419,98	371,00	7790,98
92	7790,98	1043,91	6747,06	337,35	7084,42
93	7084,42	1043,91	6040,50	302,03	6342,53
94	6342,53	1043,91	5298,62	264,93	5563,55
95	5563,55	1043,91	4519,63	225,98	4745,62
96	4745,62	1043,91	3701,70	185,09	3886,79
97	3886,79	1043,91	2842,87	142,14	2985,02
98	2985,02	1043,91	1941,10	97,06	2038,16
99	2038,16	1043,91	994,25	49,71	1043,96
100	1043,96	1043,91	0,04	0,00	0,05

Поради това, че сумата от 1 043,91 лв. ще се изплаща на дванадесет части (всеки месец), е необходимо да се вземе предвид загубата от лихва, като тя бъде отчетена и изплатена на пенсионера. За целта ще възприемем олихвяване на месечните пенсии с лихвен процент, равен на изчисления в примера от 5%. В такъв случай месечният размер на пенсионното плащане ще бъде изчислен по следната формула¹⁶ (Ерусалимов, 2012а, стр. 72-75):

$$e^{(12)} = e \left(1 + \frac{12-1}{2 \times 12} \times i \right) \div 12,$$

където:

$e^{(12)}$ – месечният размер на пенсията;

i – лихва за единица вложена сума.

Месечният размер на пенсионното плащане от доброволен пенсионен фонд в разработения осигурителен пример е 88,98 лв., което представлява коефициент на заместване на дохода от 12,2%¹⁷. От разработения пример за осигуряване в ДПФ може да се изведе следният **извод**:

➤ С регулярни осигурителни вноски от 10 лв. месечно (120 лв. годишно) в доброволен пенсионен фонд за 45-годишен осигурителен период и 5% постигната доходност при навършване на пенсионна възраст от 65 години, конкретно лице ще натрупа 18 137,16 лв., които може да получи по няколко начина (пенсионни схеми):

- ❖ **еднократна пенсия (плащане) от 18 137,16 лв.;**
- ❖ **на няколко части – примерно за пет години по 3 627 лв.;**
- ❖ **пожизнена годишна пенсия в размер на 1 043,91 лв.**
- ❖ **пожизнена месечна пенсия в размер на 88,98 лв.**

Пожизненото месечно плащане в размер на 88,98 лв. има за резултат коефициент на заместване 12,2%¹⁸, което е много близко до долната граница от 15%, предвидени по логиката на многоколонния пенсионен модел.

В основата на развитието на потенциала на осигуряването в ДПФ стои предимно подобряване на икономическите възможности на населението, а също и провеждане на дългосрочен процес по повишаване на информираността и осигурителната култура на населението. Процесът по повишаване на осигурителната култура е дълъг и сложен социален процес, при който всяко лице трябва да разглежда издръжката в неработоспособните си периоди поради настъпването на старост като лична отговорност и основополагаща потребност. В този смисъл осигуряването в ДПФ не би следвало да се разглежда само и единствено от икономическа гледна точка, а предимно в социален аспект като инструмент за повишаване на жизнения стандарт през периодите в надтрудоспособна възраст.

¹⁶ Формула за разсрочване на застрахователна/осигурителна годишна вноска.

¹⁷ Съотношението между личната пенсия от ДПФ и средния осигурителен доход за страната, при условие че той остава в размер от 726,40 лв.

¹⁸ При условие за запазване на величината на средния осигурителен доход от 726,40 лв.

Заклучение

Резултатите от разработения осигурителен пример показват, че дългосрочно осигуряване в ДПФ с регулярни осигурителни вноски и капитализация на постигната доходност има за резултат сравнително висока допълнителна пожизнена пенсия, повишаваща общия коефициент на заместване на дохода. Пенсията от допълнителното доброволно пенсионно осигуряване при старост, основана на индивидуална спестовност, самоинициатива и индивидуално разпределение, има потенциал да бъде съществен елемент в структурата на общия пенсионен доход. Наличието на такава пенсия и нейния размер биха повлияли благоприятно върху стандарта на живот на пенсионерите. В контекста на всичко посочено дотук не без основание можем да определим допълнителната доброволна пенсия като социално-икономически инструмент, който би спомогнал за изпълнението на една от основните цели на Стратегия „Европа 2020“ за намаляване на бедността и социалното изключване сред населението на страните от Европейския съюз.

Използвани източници:

- People at risk of poverty or social exclusion (Europe 2020 strategy)*. (2015). Изтеглено на 5. ноември 2016 г. от Евростат:
<http://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/data/database>, 2014.
- The 2015 ageing report*. (2015). Изтеглено на ноември 2016 г. от Евростат:
ec.europa.eu/eurostat/publications/recently-published
- Врачовски, Д., Илиев, Б., Йорданов, П., Ерусалимов, Р., Василев, В., & Панева, А. (2011). *Икономически профил на индивидуалната и социалната сигурност в условията на пазарно стопанство*. Свищов: Академияно издателство "Ценов".
- Георгиев, З., & Йорданов, П. (2008). *Теория на социалното осигуряване*. Свищов.
- Георгиев, Н., Ангелова, П., Пантелеева, С., Чонова, Р., & Нинов, Н. Сървентни измерения на прилаганите политики и стратегии "Антибедност" в република България в контекста на Европейския социален модел. *Алманах научни изследвания. СА Д.А. "Ценов" - Свищов* (14), 5-42.
- Годишен актуерски доклад 2016*. (юни 2016 г.). Изтеглено на 7 ноември 2016 г. от Национален осигурителен институт (НОИ):
<http://www.noi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/analysis/ActuarialReport2016.pdf>

- Димова, Д. (2000). *Социална политика*. София: Тракия М.
- Държавно обществено осигуряване*. (2015). Изтеглено на ноември 2016 г. от Национален Осигурителен институт (НОИ): http://www.noi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/analysis/DOO_prez_2015.pdf
- Ерусалимов, Р. (2012а). *Актюерска техника в застраховането*. Фабер.
- Ерусалимов, Р. (2012б). *Инвестиции на застрахователното дружество*. Велико Търново: Фабер.
- Ерусалимов, Р., & Илиева, Т. (2013). Допълнителното пенсионно осигуряване - индивидуално или колективно разпределение на пенсионния фонд. *Бизнес управление, Свищов* (2), 38-60.
- Илиев, Б., Василев, В., & Ерусалимов, Р. (2010). *Основни принципи в застраховането*. Фабер.
- Йорданов, П. (2009). *Дефенциран подход към организацията на социално-осигурителната защита на селскостопанските производители в България*. Фабер.
- Кацаров, И. (1967). *Теория на общественото осигуряване, I и II част*. Свищов.
- Кодекс за социално осигуряване*. (2016). Изтеглено на ноември 2016 г. от Национален осигурителен институт (НОИ): <http://www.noi.bg/images/bg/legislation/Codes/KCO.pdf>
- Нинов, Н. (2013). *Дългосрочните социални грижи в Република България - състояние, проблеми и перспективи*. Свищов: АИ "Ценов".
- Окончателни резултати от дейността на допълнителното пенсионно осигуряване*. (2015). Изтеглено на 5. ноември 2016 г. от Комисия за финансов надзор (КФН): <http://www.fsc.bg/bg/pazari/osiguritelnen-pazar/statistika/statistika-i-analizi/2015/>
- Павлов, Н. (2007). *Осигурителни схеми*. Свищов: АИ "Ценов".
- Средкова, К. (София). *Осигурително право*. 2008: Сиби.
- Статистически бюлетин пенсии към 31.12.2015*. (2016 г.). Изтеглено на 5. ноември 2016 г. от Национален осигурителен институт (НОИ): <http://www.noi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/statistics/pensii/STATV42015.pdf>
- Статистически справочник Демография, икономика и социално осигуряване 2015*. (2015). Изтеглено на 5. ноември 2016 г. от Национален осигурителен институт (НОИ): http://www.noi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/statistics/pokazateli/Demography_2015.pdf
- Христосков, Й. (2010). *Реформите в социалното осигуряване (предизвикателства и решения)*. София: Издателство на ВУЗФ.